

Namaz Kitabü's Salât Namaz Bölümü

– Polat Akyol · 05 Ağustos 2020

NAMAZ

KİTABÜ'S-SALÂT (NAMAZ BÖLÜMÜ)

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın Adıyla...

Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfîret dileriz. Nefslerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse sapıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür...

Bundan sonra:

Namazın Farz Oluşunun Hikmeti

Buraya kadar anlatılan temizlik (taharet) bahisleri, tüm olarak namazın bir vesîlesidir. Bilindiği gibi bu vesîyelerin hepsi de insan toplumunun yararınadır. Bunların ana teması: Vücûdu ve ibâdet yerlerini pis kokulara ve hastalıklara kaynak vazifesi gören pisliklerden uzak tutarak temiz bulundurmaktır. Her ne kadar bazı vesilelerde bu anlam sezilmiyorsa da, muhakkak ki bu apaçık bir hikmetten ötürüdür. Bu hikmet de şudur ki; ibâdetlerden maksad emirlerine uyup yasaklarından uzak durarak noksanlıklardan münezze olan Yüce Allah'a itaat edip boyun eğmektir. Namaza gelince bu, İslâm Dîni'nin en önemli rükünlerinden biri olup Allah Teâlâ bunu, sadece kendisine kulluk etsinler ve ibâdet hususunda, yaratıklardan birini kendisine ortak etmesinler diye kullarına farz kılmıştır.

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz ki namaz, Mü'minler üzerine vakitlenmiş bir farz oldu” 128 (Nisa: 4/103.)

buyurarak namazın, dışına aşılması caiz olmayan vakitlerle sınırlı bir farz olduğunu beyan etmiştir. Rasûluilah (s.a.s.) da bu beyanda buyurmuşlardır ki:

“Beş namaz vardır ki; Allah onları kulların üzerine yaz(ıp farz kıl)mıştır. Kim ki bunları (yerine) getirir, haklarını hafife almaksızın bunlardan (bazısını) zayı etmezse Allah katında kendisini cennete koymak için (verilmiş) bir söz vardır.” 129 (Nesâî, Salât, Bâb: 6; Dârimî, Salât, Bâb: 208.)

Namazın sâninî yücelden, vaktinde edâ edilmesine teşvik eden, namazla ilgili emri önemsemekten ve

kılmasında tenbeilik göstermekten meneden birçok hadîs-i şerîf mevcut olup bunların birkaçını örnek olarak gösterebiliriz. Şöyle ki: Rasûlullah (s.a.s.) buyurdu ki:

“Beş vakit namaz, birinizin kapısı önündeki suyu bol ve tatlı olan bir nehir gibidir. Bu kişi, günde beş defa bu nehre girerse ondaki kirlere geriye bir şey kalır mı dersiniz?” Dediler ki: “Ya Rasûlallah, hiçbir şey kalmaz.” Bunun üzerine buyurdular ki: “İşte beş vakit namaz da, suyun kirlere giderdiği gibi günâhları giderir.” 130 (Müslim, Mesâcîd, Bâb: 284.)

Bu hadîsin ifade ettiğine göre, günde beş kez arı suyla yıkanmasının vücûddaki kirlere giderip saflığa kavuşturması gibi, kılınan beş vakit namaz da nefsi günâhlardan arındırıp saf ve temiz kılmaktadır.

“Rasûlullah (s.a.s.)’a: “Ey Allah’ın Rasûlü, amellerin hangisi daha faziletlidir?” diye sordular. O da: “Vaktinde kılınan namazdır,” buyurdu” 131 (Ahmed bin Hanbel, 3/451.)

Şu hâlde namaz, dinî işlerin en faziletli, değer bakımından en seçkini, şeref bakımından da en üstünüdür. Bütün bunlar da namazın vaktinde edâ edilmesine teşvîk bakımından kişiye yeter de artar bile. Namazı terkedeni ürkütüp korkutmaya gelince, bu gibi kimselere de Rasûlullah’ın şu mübarek sözleri yeterli olur:

“Namazı olmayanın İslâm’da payı yoktur.” 132 (Ahmed bin Hanbel, Mûsned, Bâb: 134.)

“Kişi ile küfür arasında namazı terketme (çizgisi) vardır.” 133 (Müslim, imân, Bâb:)

Bu hadîslerde tenbelliğe müptelâ olarak, müslümanı kâfırlardan ayırd eden bir özellik durumundaki namazı terk eden müslüman için şiddetli bir zehir ve kınama vardır. Bazı Mâlikî İmamları, namazı kasten terkeden kişinin kâfir olduğunu söylemişlerdir. Her halükârda dîn âlimleri, namazın İslâm’ın temel taşlarından biri olduğu hususunda görüş birliği yapmışlardır. Namazı terkeden, kişi, dinin en kuvvetli temellerinden birini yıkmış olur. İnsanların namaz kılmalarından güdülen amacın, âlemleri yaratan Allah’ın yüceliğini kalplere hissettirmek olduğunu bilmeleri gerekir. Namaz kılan kişi bu şuurla ibâdetini edâ ederken son derecede bir korku ve haşyet içerisinde bulunarak emirlere uyar, yasaklardan da kaçınır. Bunu yapmakla da tüm insan nevi için sayılamıyacak kadar hayır ve menfaatler sağlamış olacaktır. Çünkü sâlih amelleri işleyip, kötülüklerden sakınan kimselerden sadece hayır ve iyilik beklenir. Kalbi, Rabbinden gâfi olup nefsânî şehvetler ve bedenî lezzetlerle meşgul bulunarak namaz kılan kişi, her ne kadar bazı İmamlara göre farzı yerine getirirse de aslında namazdan beklenen semereyi elde edemez. Çünkü gerçek olarak kılınan namaz asıl tanımını Yüce Allah’ın şu âyet-i kerîmesinde bulmaktadır:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Mü'minler muhakkak felah bulmuştur. (Korktuklarından emîn, umduklarına nâil olmuşlardır.) Öyle Mü'minler ki onlar, namazlarında huşûa riayetkardırlar.” 134 (Mü'minûn: 23/1-2.)

Namazın gerçek hedefi, yerleri ve gökleri yaratan Yüce Allah'ı huşu' ve tam bir teslimiyet içerisinde ululamak, ebedî azameti ve sermedî izzeti önünde eğilerek kadrini yüce kılmaktır. Bir kişi namaz kılarken kalbi sadece Allah'ın korkusuyla dolu olmadıkça gerçek namaz kılmış olamaz. Bu durumdaki kişi rabbine el açıp yalvarırken bile yalancı vesveselerden, zararlı hatırlamalardan kendini alıkoyamaz. Zillet ve huşu içerisinde Rabbinden korkarak huzurunda durup el açar. İşte bu kişi kahredici güce, sonsuz hâkimiyete, reddedilemez bir irâdeye sâhib mabuduna boyun bükmele kalbini cilâlandırır. Böylece de günahlarından tövbe edip rabbine dönmüş olur. Bu kişinin iç ve dış amelleri sâlih olur. Rabbiyle olan alâkası kuvvetlenir. Kullarla olan alâkası da düzelerek normal seviyeye gelir. Dinin hududunu çiğneyip Rabbinin yasakladığı sınırın ötesine de gitmez. Nitekim bu hususta yüce Allah buyurur ki:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz ki namaz, edepsizlikten, akıl ve şerîate uymayan her şeyden allkoyar.” 135 (Ankebût: 29/45.)

Edepsizlikten, akıl ve şerîate uymayan her şeyden alıkoyan namaz, kişinin kılarken Rabbini ululadığı, O'ndan korktuğu, rahmetini umduğu bir namazdır. Herkesin kılmış olduğu namazdan alacağı pay, o namazı kılarken Allah'tan korktuğu ve O'nun haşyetiyle kalbinin etkilendiği nisbette olacaktır. Zîrâ noksanlıklardan münezze olan Yüce Allah, kullarının dış görünüşlerine değil, kalplerine bakar. Bu nedenle de buyurmuştur ki:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl.” 136 (Tâhâ: 20/14.)

Kalbi Rabbinden gafil olan kişi, O'nu hatırlayıp anamaz; böylelikle de gerçek bir namazı kılamaz. Bu meyanda, Rasûlullah (s.a.s.) buyurmuşlardır ki:

“Kalbi bedeniyle birlikte namaza hazır durmayan kişinin namazına Allah (önem vererek) bakmaz.”

İşte din nazarında geçerli olan namaz, niteliklerini saymış olduğumuz bu namazdır. Bu anlamdaki bir namaz, kişinin nefsinin terbiye etmesi bakımından çok güzel etkilere sâhib bulunmaktadır. O, insanların ahlâkını düzeltir. Çünkü namazın her bölümünde ahlâkî erdemleri geliştirmek için bir çeşit idman; güzel huylar edinmek için alıştırmalar mevcut bulunmaktadır. Namazla ilgili işlerin nefsi terbiye etme hususundaki etkilerinden bir kısmını anlatmakta yarar olduğu kanısındayım. Şöyle ki:

1. Niyet: Bu, kalbin, Allah'ın emrettiği şekilde, ihlâs içinde sadece O'na yönelerek tam bir şekilde namazı edâ etmeye azmetmesidir. Bu işi günde beş kez yapan kişinin ruhuna ihlasın yerleşeceği ve bunun da

onun en erdemli niteliklerinden biri hâline geleceği şüphesizdir. Bu da kişinin ve toplumun hayatında çok güzel etkiler meydana getirecektir. Fert ve toplum hayatında söz ve işle ilgili olarak ihlâstan daha faydalı bir şey olabilir mi? İnsanlar sözlerinde ve fiillerinde birbirlerine ihlâslı olarak davranırlarsa hem kendilerinin, hem de Allah'ın hoşnut olacağı bir hayat yaşamış olurlar. Dolayısıyla da dünya ve âhirette durumları iyiye gider; her bakımdan da kurtuluşa erip başarıya ulaşırlar.

2. Kıyam: Namaz kılan kişi, kendisini yaratanın huzurunda boyun büküp yalvarmak için ayakta durduğunda, Allah'ın kendisine şahdamarından daha yakın olduğunu hisseder. Allah da onun söylediklerini elbette işitir. Kalbindeki niyeti de bilir. Bu işi gece gündüz yapan kişinin kalbi, kendisini yaratanın varlığıyla dolup taşar. O'nun emirlerine uyup yasaklarından da kaçınır. İnsanların hukukuna saygısızlık etmeyeceği gibi, onların canlarına da kasetmez; mallarına zulmen tasallutta bulunmaz; dinlerine ve ırzlarına tecâvüz etmez.

3. Kıraat: Yani namazda Kur'an-ı Kerîm'den gerektiği kadar âyetler okumak. Bununla ilgili hükümler her mezheb İmamına göre ilende ayrı ayrı anlatılacaktır. Ancak, Kur'an-ı Kerîm'i okumakta olan kişinin, kalbi gafil olarak yalnızca dilini oynatması anlamsız olur. Aksine, Kur'an-ı Kerîm'i okurken anlamında düşünerek gerekli öğütleri atmalıdır. Kelimeleri telâffuz edip dilini oynatırken kendisini yaratan Allah'ı hatırlamalı, kalbi de O'nun egemenlik ve yüceliği karşısında korkup ürkmelidir. Nitekim bu hususta Yüce Allah şöyle buyurur:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Mü'minler ancak onlardır ki, Allah anıldığı zaman yürekleri titrer. Karşılarında âyetleri okununca (bu), onların imânını arttırır” 137 (Enfâl: 8/2.)

Kur'an-ı Kerîm'i okurken Allah'ın rahmet ve ihsan gibi sıfatları anıldığında kendi nefsinin de bu değerli sıfatlarla ahlâklanıp ahlâklanmadığını düşünüp bilmelidir. Zîrâ Rasûlullah (s.a.s.) buyururlar ki:

“Allah'ın ahlakıyla ahlâklanın. O, noksanlıklardan münezze olup kerem, afv ve mağfîret sahibidir. Âdildir, (çünkü) azıcık da olsa insanlara zulm etmez.”

İnsanoğlu bu ahlâkla ahlâklanmağa mecburdur. Okuduğu âyetlerde bu değerli sıfatlar geçtiği zaman bunların mânâsını düşünüp idrâk etmelidir. Çünkü insan ruhu bunları gündüz ve gece birçok defalar tekrarlamakla, bunlardan etkilenmektedir. Bu güzel sıfatların etkisi altına girdiğinde, elbette ki bu güzelim sıfatlara sâhib olmak isteyecektir. Bu nedenle namaz kılmak, insanın nefsini ve ahlâkını terbiye bakımından çok önemli bir yere sahiptir.

4. Rükû ve Sücud: Bunların ikisi de yerleri, gökleri, yerlerle gökler arasında mevcut bulunan varlıkları yaratan mülk sahibi Yüce Allah'ı ululama alâmetlerindedir. Rabbinin huzurunda namaz kılarken rükûa varan kişinin sadece özel şekliyle sırtını eğmesi yeterli olmaz. Bunun yanında kendisinin zelîl bir kul olduğunu kalbine hissettirmelidir. İzzet ve azamet sahibi, kudreti sonsuz, ululuğu sınırsız olan Rabbinin huzurunda eğilmekte olduğunun bilincine de varmalıdır. Bu anlam, namaz kılan kişinin kalbine

damgasını vuracak olursa, kalbi her zaman Rabbine karşı korku içinde olur ve O'nun hoşlanmadığı işlerin hiçbirini yapmaz. Aynı şekilde Rabbinin huzurunda secdeye varan kişi, alnını yere koyarken kendisini yaratana kulluk ettiğini ilân etmektedir. Bu durumda kalbi, kulluğunun zilletini hisseder, Rabbinin azametini idrâk ederse elbette ki artık O'ndan korkar ve O'na karşı haşyet içinde olur. İşte bu anlattığımız şekillerle kişinin nefsi, terbiye göreceği gibi, edepsizlikten, aklın ve dinin kabul etmeyeceği şeylerden de uzak durur. Namazla ilgili olarak sosyal açıdan fayda sağlayıcı bazı önemli hususlar daha vardır ki, bunların başında cemaatleşme olgusu gelmektedir. İslâm Dini, namazı cemâatle kılmayı esas almıştır. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz de;

“Cemâatle kılınan namaz,, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”

buyurarak cemaatleşmenin önemini belirtmiştir. Namaz için araya gelindiğinde birbirlerine eşit, düzgün ve sık saflar oluşturulur. Bu saflar içerisindeki insanların gönülleri birbirine ısınır. Aralarında eğer bir nefretleşme, kin ve kırgınlık varsa, bu yaklaşma sayesinde giderilmiş olur. İşte cemâatle namaz kılınmasının en başta gelen hikmetlerinden biri de, bu namazın müslümanlar arasında gerçekleşmesi istenen birlik için baş faktör olmasıdır. Azîz kitabında Yüce Allah, cemaatleşmenin önemine değinerek şöyle buyurur:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Hepiniz toptan, sınıksız Allah'ın ipine sarılın; parçalanıp ayrılmayın.” 138 (Âli İmrân: 3/103.)

Namazı edâ etmek için cemâat tertib edildiğinde, Allah'ın da ifade buyurduğu,

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Müm'inler, ancak kardeşirler” 139 (Hucurat: 49/10.)

âyetindeki kardeşlik yâdedilmektedir. Aynı Rabbe ibâdet etmek için bir araya gelen müminler kardeş olduklarını unutmamalı, büyüklerine saygı, küçüklerine merhamet göstermeli; zenginler fakirlere ihsanda bulunmalı, güçlü olanlar zayıflara destek olmalı, sağlıklı olanlar hastaları ziyaret etmelidirler. Zîrâ Rasûlullah (s.a.s.), bir hadîs-i şeriflerinde buyururlar ki:

“Müslüman, müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez. İşkence de etmez. Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Kim dünya işiyle ilgili olarak darda kalan kardeşinin sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde dara düşen o kişinin sıkıntısını giderir. Kim bir müslümanın aybını gizlerse, âhirette Allah da onunkini gizler.” 140 (Buhârî, Mezâlim, 3; İkraah, 7; Ebû Dâvûd, İman, 7.)

Eğer namazın kapsadığı faydaların tümünü anlatmaya kalkarsak bu, sayfalar dolusu bir kompozisyon

teşkil eder. Bu nedenle sözü burada noktılıyor ve Allah'ın bizi, İslâm'a hizmette muvaffak kılmasını diliyoruz. Şüphesiz O, duaları işitendir. 141 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 229-235.)

Namazın Tanımı

Namaz, lügatte hayır duada bulunma anlamını ifade eder.

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Onlara duâ et.” 142 (Tevbe: 9/103.)

yani onların üzerine rahmet kanatlarını ger âyet-i kerîmesinde de “salât” kelimesi hayır duada bulunmak anlamında kullanılmıştır. Fıkıhçıların ıstılahına göre namaz, iftitah tekbiri ile başlayıp selâmla sona eren, kendine mahsûs şartları bulunan sözler ve fiillerdir. Bu tanım, iftitah tekbiriyle başlayıp selâmla sona eren tüm namazları kapsamına almaktadır. Tilâvet secdesi ise bu kapsam dışında kalmaktadır. Tilâvet secdesi, secde âyetleri duyulduğunda edâ edilen tekbirsiz ve selâmsız bir tek secdedir. Ki yeri geldiğinde bununla ilgili açıklama yapılacaktır. Hanefî ve Şâfiîlere göre tilâvet secdesine namaz denilmez.

Mâlîki ve Hanbelîler: Bunlar, namazı iftitah tekbiri ve selamı bulunan fiilî bir kurbet (yakınlaşma), veya tek bir secdeden ibaret bir kurbet olarak tanımlamışlardır. Buradaki “kurbet” kelimesi, kişiyi Allah'a yaklaştıran iş demektir. Fiilî kaydı da organların yapmış olduğu rükû ve secde gibi eylemleri, dilin okuyup tesbih çekme eylemlerini ve kalbin huşu ye hudu (teslimiyet) gibi eylemlerini içerir. Mâlîkî ve Hanbelîlerin namazla ilgili bu tanımına Hanefî ve Şâfiîler muhalefet etmemişlerdir. Yalnız aralarındaki anlaşmazlık, secdenin yalnız da olsa şer'î bir namaz olarak adlandırılması hususunda vukûbulmuştur. Bu husustaki anlaşmazlığın nedeni açıktır. 143 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 235-236.)

Namazın Nevileri

Namazın nevîleriyle ilgili olarak mezheplerin ayrıntılı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Hanefîler dediler ki: Namazın dört çeşidi vardır:

1. Farz-ı ayn olan namazlar: Beş vakit namaz gibi..
2. Farz-ı kifâye olan namazlar: Cenaze namazı gibi.
3. Vâcib olan namaz: Vitir namazı ve başladıktan sonra herhangi bir nedenle bozulan nafîle namazların kazası ile iki bayram namazları gibi.
4. Nafîle namazlar: Bunlar da ister sünnet, ister nafîle olsunlar aynı gurupta değerlendirilirler. Tilâvet secdesine gelince bu, Hanefîlere göre zaten namaz sayılmamaktadır.

Malikîler dediler ki: Namazlar beş çeşittir: Bu çeşitler de ya rükû, sücûd, kıraat, iftitah tekbiri ve selâm

gibi bölümleri içerirler veya içermezler. İçeren çeşitler de üçe ayrılır:

1. Farz namazlar: Beş vakit farz namazı gibi.

2. Nafile ve sünnet namazlar.

3. Rağibe (bol ecir umulan) namazlar: Buna örnek olarak fecirde kılman iki rek'at namazı gösterebiliriz. Rükû, sücûd, kıraat, iftitah tekbiri ve selâm gibi bölümleri içermeyen namazları gelince bunlar da ikiye ayrılır:

a. Sadece secdeyi içeren namaz: Tilâvet secdesi gibi.

b. Tekbir ve selâmı içerip de rükû ve sücûd gibi bölümleri içermeyen namazlar: Cenaze namazı gibi.

Şâfîler dediler ki: Namaz iki çeşide ayrılır:

1. Rükû, sücûd ve kıraat gibi bölümleri içeren namazlar ki; bunlar da kendi aralarında ikiye ayrılır: a. Beş vakit farz namazlar,

b. Nafile namazlar.

2. Rükû ve sücûdsuz olup da iftitah tekbiri ve selâmı bulunan namazlar: Cenaze namazı gibi. Hanefilerin ileri sürdükleri vâcib namazlar ile Mâlikîlerin ileri sürdükleri rağibe namazları bu mezhepte mevcut değildir. Şâfîler, Hanbelî ve Mâlikîlerin yaptıkları gibi tilâvet secdesini namaz olarak adlandırmazlar. Bu mezhebin birinci kısmı namazları kendi arasında iki şıkka ayırdığı için toplam olarak üç kısım namazı kabul etmiş olmaktadır.

Hanbeliler dediler ki: Namaz dört kısma ayrılır: Bunlardan ikisi, rükû, sücûd, iftitah tekbiri ve selâm gibi bölümleri içeren namazlardır. Bunlarla birlikte dört kısım namaz şunlardır:

1. Beş vakit farz namazlar

2. Sünnet namazlar

3. Tekbir, selâm ve kıraati içerip de rükû ve sücûdu içermeyen namazlar: Cenaze namazı gibi.

4. Sadece secdeyi içeren namaz: Tilâvet secdesi gibi. Hem bu mezhebe hem de Mâlikîlere göre tilâvet secdesi namaz sayılır. 144 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 236-237.)

Namazın Şartları

Namazla ilgili olarak bazı sıhhat şartları vardır ki; bunlar olmaksızın namaz sahîh olmaz.,Namazla ilgili bazı vücûb şartları da vardır ki; bunlar olmayınca namaz kişiye vâcib olmaz. Bu şartların sayısı ve izahı hususunda mezheplerin ıstılahları birbirinden ayrı olduğundan bunları detaylı bir şekilde aşağıda ele almış bulunmaktayız.

Malikîler dediler ki: Namazın şartları üç kısma ayrılır:

1. Vücûb şartları,

2. Sıhhat şartları,

3. Vücûb ve sıhhat'in birlikte bulunduğu şartlar.

Vücûb şartları ikiye ayrılır:

1. Baliğ olmak. Namaz çocuğa vâcib değildir. Ancak yedi yaşına vardığında namaz kılması emredilir. On yaşına vardığında da namazı kılmaya alışması gayesiyle gerektiğinde hafif bir şekilde dövülür. Şer'î

yükümlülüklerin tümü maslahatı, yani faydaları temin etmek ve mefsedeti, yani zararları defetmek esâsına göre vaz edildiklerinden ötürü akıl sahibi kimseler mükellefiyet dönemine girdikten sonra bu yükümlülükleri yerine getirme hususunda herhangi bir sıkıntı ve güçlükle karşılaşmazlar. Âdetin de kendine göre hükümleri vardır. İnsanoğlu, namazını, hem maddî ve hem terbiyevî bazı faydaları olduğunu bilir ki bu da onu, namazı edâ etmeye sevk etme bakımından yeterli olur. Namaz kılmaya alışmayan kişi, onu kılma hususunda tenbellik gösterir.

2. Vücûb şartlarından ikincisi, namazı terk etmeye zorlanmamaktır. Meselâ zâlim bir kişi, mükellefi namaz kılmamaya itmemeli; kıldığı takdirde hapse atmak, dövmek, öldürmek, elini kelepçelemek, insan topluluğu içinde şerefiyle oynayıp onurunu kırarak yüzünü tokatlamakla tehdit etmemelidir. Bir kişi zorlanma durumunda namazı terkederse günahkâr olmaz. Hatta bu zorlama ve tehdit sürdüğü müddetçe kendisine namaz vâcib de olmaz. Zîrâ bu zorlanan kişi, Rasûlullah (s.a.s)in de buyurduğu gibi yükümlü olmaz:

“Ümmetimden, hata, unutma ve zorlandıkları şey(den ötürü işledikleri günâhlar) kaldırıldı.” 145 (İbn Mâce, Talak, Bâb: 16.)

Bu mezhebe göre zorlanan kişi, ibâdetini dış görünüşüyle yapmakla mükellef değildir. Mümkün olduğu kadarıyla gerekli temizliği yapmaya, yapabildiği kadarıyla ifitâh tekbirini almaya, kıraatini ifâ etmeye çalışacak, hasta ve âciz kimseler gibi işaretle de olsa namazını kılmaya çalışacaktır. Hülâsa gücü yettiği kadarıyla ibâdetini yapması vâcibtir. Gücü yetmediği kısımların vâcibliği ise düşmektedir. İkinci şart olan sıhhat şartları beş tanedir.

1. Hadesten temizlik
2. Necasetten temizlik
3. İslâmiyet
4. Kibleye yönelmek
5. Avret yerlerini kapatmak Üçüncü şarta gelince bunlar, hem sıhhati, hem de vücûb şartlarının bir arada bulunduğu şartlardır. Bunlar da altı tanedir:

1. Peygamber (s.a.s.)'in çağrısının ulaşmış olması. Kendisine bu çağrı ulaşmayan kimsenin namaz kılması vâcib değildir. Böyle birinin kılması da sahîh olmaz.
2. Akıllı olmak.
3. Namaz vaktinin girmiş olması.
4. Su veya toprağı kaybetmemek. Yani abdest alacak kadar su veya teyemmüm edecek kadar toprak bulunması.
5. Uyku ve gaflet hâlinin olmaması.
6. Hayız ve nifas hallerinin olmaması.

Bu şartlarla, Mâlikîlerin sıhhat şartlarına İslâmiyet'i eklediklerini öğrenmiş olmaktayız. Bunlar, İslâmiyet'i vücûb şartlarından saymamışlardır. Yani bunlara göre kâfırlara namaz vâcibtir. Ancak İslâm'a girmedikçe kılacakları namaz sahîh olmaz. Mâlikîlerin bu görüşüne başka mezheplerden katılan kimse olmamıştır. Zîrâ öbür mezhepler İslâmiyet'i vücûb şartlarından saymışlardır. Yine bunlar, tahareti de hadesten ve

necasetten olmak üzere iki ayrı şart olarak saymışlardır. Namazı terke zorlanmama şartını da vücûb şartlarına eklemişlerdir.

Şâfîler: Bunlar namazın şartlarını vücûb ve sıhhat şartları olmak üzere iki kısma ayırmışlardır. Bunlara göre vücûbunun şartları altıdır:

1. Peygamber (s.a.s.)in çağrısının yükümlüye ulaşmış olması.
2. İslâmiyet. Kâfîrin namaz kılması vâcib değildir. Bununla beraber kâfîrlik azabına ek olarak namazdan ötürü de azab çekecektir. Yine bunun gibi İslâmiyet'ten irtidat edip küfre giren kişi de namaz vecîbesiyle yükümlüdür. Çünkü o, ilk durumu itibarıyla müslümandır.
3. Akıllı olmak.
4. Baliğ olmak,
5. Hayız ve nifastan uzak bulunmak,
6. Sadece işitme veya görme hususunda da olsa duyu organlarının özürsüz olması.

Sıhhat şartlarına gelince bunlar da yedi tanedir:

1. Vücûdun iki hadesten de (büyük hades denen cünüblükten, küçük hades denen abdestsizlikten) temiz olması,
 2. Vücûdun, elbisenin ve namaz kılınacak yerin pisliklerden temiz olması,
 3. Avret yerlerinin kapalı olması,
 4. Kibleye yönelmek,
 5. Vaktin girdiğinin bilinmesi. Zanla da olsa vaktin girdiğinin bilinmesi ile kişinin kıldığı namaz sahîh olur. Bu husustaki bilmenin de üç derecesi vardır:
 - a. Kişinin bizzat kendisinin bilmesi veya sağlam saatlerle vaktin girdiğini bilen güvenilir kimselerin haber, vermesi, yahut da saati olan mescid-lerdeki müezzinlerin ezan seslerinin duvulması.
 - b. İctihâd: Yani bir takım araç ve delillerden yararlanarak vaktin girip girmediğinin araştırılması.
 - c. Kendisi bilmeyip de bu hususta araştırma yapan kimseleri taklîd edip onlara uyması.
- Bu saydığımız üç sıraya gözü gören kimselerin riâyet etmesi gerekir. A'mâ (Kör) kimselere gelince bunlar sadece taklîdle yerinebilirler.
6. Namaz kılma şeklinin bilinmesi.

7. Namazı bozucu şeylerin terk edilmesi. Şâfîler, Mâlikîlere nisbetle, namazın sıhhat şartlarına üç şart daha eklemişlerdir. Bunlar da yukarıda saydığımız şartlardan, namazın kılınışı şeklinin bilinmesidir. Namaz kılan kişi eğer avam îbakasındansa namazın farzlarından herhangi birinin sünnet olduğunu sanmamalıdır. Kişi bu hususları bilecek kadar ilimle meşgul olmuş kimselerdense namazın keyfiyetiyle ilgili olarak farz ve sünneti birbirinden ayırdedecek kadar bilgiye sâhib olmalıdır. Bu ilâvelerden ikincisi de yine yukarıda anmış olduğumuz namazı iptal edici, yani namazı tamamlayıncaya kadar namaza zıt bir durumun bulunmamasıdır. Son ilâve de, beş vakit farz namazların vakitlerinin girdiğinin bilinmesidir. Yine Şâfîler vücûb şartlarına İslâmiyet'i de eklemişlerdir. Ancak bunlar, daha önce müslüman iken küfre girmiş olmayan kâfîrin namaz vecibe-siyle yükümlü olmadığını söylerler. Yani kâfir her ne kadar âhirette küfür azabına ek olarak namaz azâbını da çekecek olsa bile dünyada kendisinden namaz kılması istenmez. Mürtede gelince, bu dünyadayken namaz kılması kendisinden istenir. Ayrıca âhirette bundan ötürü azâb görecesi muhakkaktır. Şu da var ki; Şâfîler kâfirlerin namaz kılmaları hâlinde bu namazlarının

geçersiz olacağını söylemişlerdir. Çünkü İslâmiyet aynı zamanda namaz için bir sıhhat şartı olarak kabul edilmektedir.

Hanefiler: Namazın şartlarını bunlar da Şâfîiler gibi vücûb ve sıhhat şartları olmak üzere iki kısma ayırmışlardır: Buna göre vücûb şartları beş tanedir:

1. Peygamber (s.a.s.) in çağrısının yükümlüye ulaşmış olması
2. İslâmiyet
3. Akıllılık,
4. Baliğ olmak
5. Hayız ve nifaz hâllerinden temiz olmak. Hanefilerin birçokları İslâmiyet şartıyla yetinerek peygamberin çağrısının ulaşmış olması şartını ileri sürmemişlerdir.

Sıhhat şartlarına gelince bunlar da altı tanedir:

1. Vücûd, hades hâllerinden ve necasetten temiz olmalıdır
2. Elbise, necasetten temiz olmalıdır
3. Namaz kılınacak yer, necasetten temiz olmalıdır
4. Avret yerleri kapalı olmalıdır
5. Niyet edilmelidir
6. Kibleye yönelinmelidir.

Bunlar da Şâfîiler gibi vücûb şartlarına İslâmiyet'i eklemişlerdir. Ancak bunlar demişlerdir ki; kâfir, namazı terkettiğinden ötürü mutlaka küfür azabına ek bir azâb görmez. Zâten bundan da anlaşılıyor ki, kâfirin küfür azabına ek bir azâb çekeceği hususu da amelî olmayan teorik bir meseledir. Çünkü küfürden ötürü çekilecek azâb, azabların en şiddetlisidir. Akla gelecek bütün azâb çeşitleri şiddet bakımından ondan daha düşük olacaktır. Bu azâb, küfür azabının içine girecek kadar veya ondan çok daha küçük olabilir. Bunlar, Peygamber (s.a.s.) Efendimizin:

“Ameller ancak niyetler ile dir” 146 (Buhârî, İmam, Bâb: 4; İbn Mâce, Zühd, Bâb: 26.)

hadîs-i şerifine uyararak, namazın niyetsiz olarak sahîh olmayacağı noktasından hareketle niyeti de namazın sıhhat şartlarına eklemişlerdir. Zîrâ niyet sayesinde ibâdetler âdetlerden ve bazı ibadetler de yine bu sayede birbirinden ayırdedilebilirler. Niyetin şart olarak sayılması hususunda Hanbelîler de bu mezhebe muvafakat etmişlerdir. Şâfîilerse bunu bir rükün olarak saymışlardır. Meşhur olan görüşe göre Malikîler de bu yolda hareket etmişlerdir. Ki namazın rükünleri bahsinde bu husus anlatılacaktır. Niyet bahsinde anlatılan bilgiler sayesinde öğrenilmiştir ki; şartla rükün arasında bir fark olup bunların ikisi de olmayınca yapılan ibâdet sahîh olmaz. Dört mezhebin de ittifakıyla niyetsiz kılınan namaz sahîh değildir. Niyetin namaz dışında olması ve namazın aslından sayılmamasıyla birlikte namazın kendisine bağlı bulunduğu bir şart olması veya namazın bir parçası olarak kendisine bağlandığı bir rükünü olduğu hususuna gelince; bu, teorik incelikleri öğrenmek isteyen ilim talebesini ilgilendiren bir husustur. Şunu da kaydedelim ki; Hanefiler, vaktin girmesini ne vücûb ne de sıhhat şartlarından saymışlardır. Bunlar derler ki; vaktin girmesi namazın değil de edasının sıhhat şartlarındandır. Ki teyemmümde bu husus anlatılmıştı.

Hanbelîler: Bumar diğer mezhebler gibi vücûb şartı ve sıhhat şartı olarak iki kısma ayırmamış; hepsi bir arada dokuz şart ileri sürmüşlerdir:

1. İslâmiyet,
2. Akıllı olmak,
3. Mümeyyiz olmak,
4. Muktedîr olma durumunda hadesten temiz olmak,
5. Avret yerlerini kapatmak,
6. Vücutta, elbisede ve namaz kılınan yerde necasetten eser bulunmaması,
7. Kibleye yönelmek,
8. Niyet,
9. Vaktin girmesi. Hanbelîler, bunların tümünün, namazın sıhhat şartları olduğunu söylerler. 147 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 237-241.)

Namazın Farz Oluşunun Delîli Ve Farz Namazların Sayısı

Beş vakit namaz,, Mirâc gecesi, yani hicretten bir sene önce Mekke-i Mükerrreme'de belirli vakitler için farz kılınmıştır. Belirli olan bu beş vakit; öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah vakitleridir. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz, bunlardan ilk olarak öğle namazını kılmıştır. Bu anılan farz namazların kılınmaması durumunda kişinin müslümanlığının gerçekleşmeyeceği hususuna gelince; bu, Kitab, Sünnet ve din âlimlerinin İcmâ'ıyla sabit olmuş bir husustur. Bunların farzlığını inkâr eden İslâm'dan çıkar. Bunun kesinliği hususunda herhangi bir ihtilâf yoktur. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerîm'deki şu âyet-i kelimeyle bunların mâna ve ehemmiyetini özlü bir şekilde izah etmiştir:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz namaz, Mü'minler üzerine vakitlenmiş bir farz oldu.” 148 (Nisa: 4/103.)

Bu namazlar, belirli vakitlerde müslümanlara farz kılınmıştır ki, Yüce Allah da bunu açıklaması için Rasûllah (s.a.s.) a emir vermiştir. Ayrıca Mü'minlerin namaz kılmakla yükümlü oldukları, Kur'an-ı Kerîm'in birçok âyetlerinde belirtilmiştir. Bazıları; “Allah'ın Kitab'ında sâbî olan bildiriye göre namaz, sadece farz olarak bildirilmiştir. Ama beş vakit olması ve özel bir keyfiyetle kılınması hususunda Kur'an'da bir delîl mevcut değildir” diyebilmektedirler. Bunlara verilecek cevabımız şudur: Kur'an-ı Kerîm Rasûllullah (s.a.s.)'a, Mü'minlere farz olarak Allah katından indirilen hükümleri açıklamasını ve insanların da Peygamber tarafından verilen emirlere uymalarını âmir birçok hükümleri içermektedir. Nitekim Yüce Allah:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Peygamber size ne verdiyse onu alın. Size ne yasak ettiyse ondan sakının” 149 (Haşr: 59/7.)

buyurmaktadır. Rasûlullah (s.a.s.) in Allah katından getirmiş olduğu hükümlerin tümü bu açıdan Kitap'ta sabittir. Beş vakit namazların farz oluşunun sünnetteki deliline gelince, bu hususta tevatür derecesinde birçok hadîs-i şerifler mevcûd olup bunlara bir-iki örnek vermekle yetineceğiz: Rasûlullah (s.a.s.) buyurdu ki:

“Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir geçse de her gün bu nehirde beş kez yıkansa bu adamın üzerinde kirden bir şey kalır mı? Ne dersiniz?” Dediler ki: “Hayır. Kirlerinden bir şey kalmaz.” Bunun üzerine Rasûlullah dedi ki: “İşte beş vakit namaz da bu nehir gibidir. Allah bunlarla günahları giderir.” 150 (Buhârî, Mevâkit, 6; Müslim, Mesâcid, 283.)

Şu hadis de namazların beş vakit olduğuna açıkça delâlet etmektedir. Edu Hureyre (r.a.) de Rasûlullah (s.a.s.) in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

“Beş vakit namazla cumadan cumaya kılınan cuma namazları, arada büyük günahlara teşebbüs edilmedikçe, küçük günahlar için kefarettir.” 151 (Mûslîm, Taharet, 14; Ebû Dâvûd, Taharet, 127.)

Sonuç olarak müslüman din liderleri, farz namazların beş vakit olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bunlar da öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarıdır. Bu liderler, beş vaktin belirlenmesi hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bazıları, sözgelimi vaktin zarurî ve ihtiyarî olmak üzere iki kısma ayrıldığını söylemişlerdir. Ki bunlar Mâlikîlerdir. Bazıları da, öğle vakti her şeyin gölgesinin kendi boyunun misline varmasına kadar devam eder demişlerdir. Bazıları da derler ki: Herşeyin gölgesi, kendisinin iki misline varıncaya kadar devam eder. 152 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 241-243.)

Farz Namazların Vakitleri

Namazın şartları bölümünde de anlatıldığı gibi, vaktin girmesi namazın şartlarından biridir. Namaz, vakit girmeden önce yükümlüye vâcib olmaz. Yalnız Hanefiler, vaktin girmesini namazın ne vüçûb, ne de sıhhat şartlarından saymazlar. Bunlar, vaktin girmesinin, namazın edasının şartlarından olduğunu söylemişlerdir. Yani namazın edâ edilmesi, vakit girmeden sahîh olmaz demek istemektedirler. Bu, açıkça anlaşılan bir husustur. Hanefiler diğer mezheplerle de görüş birliği ederek namazın, vakit girmeden mükellefe vâcib olmayacağını söylemişlerdir. Namazın vakti girince yükümlü, namazı edâ etme hususunda süreli bir yükümlülük altına girer. Yani vaktin girmesiyle hemen ilk anda namazı kılması sahîh olup borçtan kurtulacağı gibi; vaktin ilk anında kılmadığı takdirde biraz gecikmesi nedeniyle de günahkâr olmayacağını ifade ederler. Ancak bu geciktirmede, vaktin abdest alınıp namaz kılınmasına veya cünüblük anında gusledip namaz kılınmasına yetecek kadar bir zaman kalmalıdır. Namazın tümünü

vakit içerisinde edâ ederse şeriat koyucunun isteğine uygun bir şekilde namazını kılmış ve borçtan da kurtulmuş olur. Vaktin çıkmasından sonra namazını kılacak olursa bu namaz sahîh olur. Yalnız vaktini geçirdiği gerekçesiyle büyük günâha girer. Namazın bir kısmını vakit içerisinde, diğer kısmını da vaktin çıkmasından sonra kılsa, bazı mezheb İmamları derler ki; bunu yapan kişi günahkâr olur. Bazıları da günahkâr olmayacağını söylerler. Şunu da belirtelim ki: Mezheb İmamları ittifak ederek; vakit içerisinde namazın bir kısmına ulaşan kişinin, bu namazını kaza olarak değil de edâ olarak kılmış olduğunu söylemişlerdir. Ki bu tür bir edâ da bazı mezheb İmamlarına göre yine günahkâr olmaya engel olmaz. Mezheplerin bu husustaki detaylı görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: Namaz kılacak bir kişi, ihtiyarî -akitte namazın bir rek'atına kavuşur da bundan sonra ihtiyarî vakit çıkıp geri kalan kısmını zarurî vakitte tamamlayacak olursa günahkâr olmaz. Ama ihtiyarî vakitte bir rek'atını tamamlayamayacak olursa, bu namazın tümünü ister zarurî vakitte kılsın, ister bazısını zarurî vakitte, bazısını da zarurî vaktin çıkmasından sonra kılsın yine günahkâr olur.

Hanefiler dediler ki: Bir kişi, vakit çıkmadan iftitâh tekbiriyle de olsa namazın bir bölümüne kavuşacak olursa bu kişinin kıldığı namaz edâ olarak kılınmış olur. Ancak bunlar derler ki: Vaktin çıkmasından önce kişi, namazını tamamlayamayacak olursa günahkâr olur. Yalnız bu günahı, büyük değil de küçük günahlardandır. Yakında anlatılacağı gibi Hanefiler, Mâlikîlerin yaptıkları gibi vakti, zarurî ve ihtiyarî olmak üzere iki kısma ayırmazlar.

Şafiler dediler ki: Kişi vakit içerisinde namazın bir rek'atını tamamlayamayacak olursa bunun kıldığı namaz, edâ değil kaza olarak kılınmış olur. Vakit içerisinde bir rek'ati tamamlar da sonra vakit çıkarsa bu kişi günahkâr olur. Ancak bu günahı, kaza olarak kılana nisbetle daha az olur. Şâfîler, Hanefilerle görüş birliği yaparak, namazın belirlenen vakit içerisinde edâ edilmesinin zorunlu olduğunu ileri sürerler. Yine bunlar da Mâlikîlerin yaptığı gibi namazın vaktini, ihtiyarî ve zarurî olmak üzere iki kısma ayırmazlar. Mâlikîlerle görüş birliği yaptıkları bir tek husus vardır ki; o da kişinin ihtiyarî vakit içerisinde namazın bir rek'atını tamamlayamaması hâlinde, kıldığı namazın edâ olarak kılınmış sayılmayacağıdır.

Hanbeliler dediler ki: İftitah tekbirine ulaşan kişi, namaza ulaşmış sayılır. Diyelim ki bir şahıs, vaktin sonunda namaz için kamet getirir, sonra iftitah tekbirini alıp namazını tamamladıktan sonra vaktin çıktığını görürse bunun namazı, Hanefîlerin de dedikleri gibi edâ olarak kılınmış sayılır. Vaktin çıkmasından önce iftitah tekbirine ulaştığı gerekçesiyle de günahkâr olmaz. Hanbelîler bu hususta Hanefîlerle görüş birliği yaparak vakit içerisinde iftitah tekbirine ulaşan kişinin namazın tümüne ulaşmış olduğu ve dolayısıyla da namazın edâ olarak kılınmış olduğunu ileri sürerler. Ancak bunlar, bu kişinin namazını kaza olarak değil de edâ olarak kılması nedeniyle günahkâr olmayacağını söylemektedirler. Bu anlatılanlarla, konumuz olan bu meseledeki ittifaklı ve ihtilafı hususları açık seçik bir şekilde anlamış olmaktadır. 153 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 243-244.)

Namaz Vakitleri Ne İle Tayin Edilir?

Namaz vakitleri beş şeyle bilinir:

1. Astronomik hesablara dayalı saatler: Bunlar, köy ve şehirlerde fazlasıyla bulunmaktadır. Şer'î vakitleri

bilme hususunda bunlara dayanılmaktadır.

2. Güneşin zevali: Güneşin, göğün orta noktasına gelerek tepede durması. Zevalden sonra meydana gelen gölge. Bu gölgeyle öğle ve ikinci vakitleri bilinir.

3. Güneşin batması: Bununla akşam namazının vakti bilinir.

4. Gurûb yerindeki kırmızılığın gitmesi veya bir başka görüşe göre de beyazlığın gitmesi. Ki, bununla da yatsı namazının vakti bilinir.

5. Ufukta görülen beyazlık ki; bununla da sabah namazının vakti bilinir. Bu vakitlere Tirmizî ve Nesaî'nin Câbir bin Abdullah'tan rivayet etmiş oldukları sahîh bir hadîs işaret etmektedir. Câbir bin Abdullah der ki:

“Güneşin, öyle vakti tam tepe noktasına gelmesi esnasında Cebrail, Peygamber (s.a.s.)'e gelerek dedi ki: “Ya Muhammed kalk. Güneşin zevalden azıcık (batıya) meyletmesi anında öğle namazını kıl”. Bir müddet bekledikten sonra kişinin ayakta dururken gölgesi kendi misline ulaştığı anda da yine Peygamber (s.a.s.)'e gelerek, (“Ya Muhammed kalk, ikinci namazını kıl” dedi. Bir müddet bekleyip güneşin batması esnasında yine Peygambere gelerek, “Ya Muhammed, kalk ve akşam namazını kıl”dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s.) Efendimiz de güneşin batmasından hemen sonra kalkıp akşam namazını kıldı. Sonra yine bir müddet bekledikten ve gurbdaki şafak kaybolduktan sonra gelerek, “Ya Muhammed, kalk ve yatsı namazını kıl” dedi. Peygamber Efendimiz de kalkıp yatsı namazını kıldı. Daha sonra tan yeri ağarıp ortalığa yayıldığında da Peygamber (s.a.s.) Efendimize gelerek: “Ya Muhammed, kalk ve sabah namazını kıl” dedi.” 154 (Nesâî, Mevâkit, 17, 45.)

Buraya kadar aktarmış olduğumuz şu rivayet, her vaktin başlangıcını bildirmektedir. Ayrıca bu rivayetin devamı da mevcûd olup ne zamana kadar devam edip ne zaman sona ereceğini de açıklamaktadır. Biz bu rivayetin devamını metin olarak değil de anlam olarak aktarmaya çalışacağız. Şöyle ki: Cebrail (a.s.) ertesi gün yine Peygamber Efendimize gelerek her şeyin gölgesi kendi misline varması esnasında öğle namazını kılmasını, her şeyin gölgesinin iki misline varması esnasında da ikinci namazını kılmasını; akşam namazını da ilk vaktinde kılmasını, gecenin ilk üçte birinin bitmesi vaktinde de yatsı namazını kılmasını, ortalık iyice aydınlandığı esnada da sabah namazını kılmasını emretmişti. Bundan sonra da Peygamber (s.a.s.) Efendimize:

“Dün söylemiş olduğum vakitlerle bugün söylemiş olduğum vakitlerin araları tüm namaz vakitleridir.”

demişti. Bu ve buna benzer hadîsler, bizlere farz namazların vakitlerini, astronomik güneş takviminin ve saatlerinin esâsı olan tabiî alâmetlerle açıklamaktadırlar. Bundan sonra da mezheb İmamlarının namaz vakitlerinin belirlenmesi hususunda detaylı görüşlerini anlatmaya çalışacağız. Yalnız şunu yine hatırlatalım ki bazıları, namaz vakitlerini ihtiyarî ve zarurî olarak ikiye ayırmakta, bazılarıysa böyle bir taksîmat yapmamaktadırlar.

Mâlikîler: Vakti, ihtiyarî ve zarurî olmak üzere iki kısma ayırmışlardır. İhtiyarî vakit, yükümlünün o vakit içinde edâ etme serbestisine sahip olduğu bir zamandır. Zarurî vakit de bundan sonra gelmektedir.

Zarurî denmesinin sebebi, bu vaktin; dalgınlık, hayız görme, bayılma, delirme ve benzeri zaruret hallerine benzemesinden ileri gelmektedir. Bu saydığımız zaruretlere mâruz kimselerin, namazlarını zarurî vakit içinde kılmaları günahkâr olmalarına neden olmaz. Ama bunlardan başka hiçbir özürlü olmayan kişilerin bu vakitte namaz kılmaları, günaha girmelerine neden olur. Ancak ihtiyarî vakit içinde bir rek'at namaz kılması olurlar da namazın geri kalan kısmı zarurî vakte aşacak

olursa bundan ötürü günahkâr olmazlar. Ki namazların ihtiyarî ve zarurî vakitleri daha sonra izah edilecektir.

Hanbelîler: İkinci vaktini ihtiyarî ve zarurî olmak iki kısma ayırırlar. İhtiyarî vakit, herşeyin gölgesinin iki misline varmasına kadar devam eden vakittir. Zarurî vakit ise, bundan sonra gün batımına kadar devam eden vakittir. Bu mezhebe göre her ne kadar edâ sayılsa da, ikinci namazını zarurî vakte bırakmak haramdır. İleride anlatılacağı gibi yatsı namazı da, vakit bakımından ikinci namazı gibidir. 155 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 244-246.)

Öğle Namazının Vakti

Öğle namazının vakti, güneşin zeval noktasına varmasından hemen sonra başlar. Yani bu vakit, güneşin tam tepeden batıya doğru meyletmesi anında başlayıp herşeyin gölgesinin kendi misline varmasına kadar devam eder.

Malikiler dediler ki: Bu, öğle namazının ihtiyarî vaktidir. Zarurî vaktine gelince bu, ikindinin ihtiyarî vaktinin girmesinden, ikinci namazı sığacak kadar bir zaman müstesna olarak günbatımına kadar devam eder.

Bu vaktin başladığını bilmek için de düzgün bir çita parçası öğle vaktinden önce güneşlik bir yere dikilir. Bu çitanın, tabii ki öğle vaktinden önce kendine göre bir gölgesi olur. Güneş, tam tepe noktasına gelinceye kadar gölgesi azar azar küçülür. Tam tepeye geldiğinde çok az bir gölge kalır. Bu esnada da gölge azıcık duraklar. Bu duraklamada gölgenin ucuna bir işaret konur. Ama çitanın, ekvator bölgesinde olduğu gibi güneşin tam tepe noktasına varması anında hiç gölgesi kalmazsa, o zaman çitanın dibine işaret konulur. Bu işareten sonra gölge, artmaya başladığında güneşin tepeden batıya doğru meylettiği anlaşılır. İşte bu esnada öğlenin ilk vakti başlamış olur. İşaretlenen çizgiden itibaren çitanın gölgesi artmaya devam eder ve işaret yerine ek olarak gölge, çitanın boyu kadar uzayınca dek sürer; çitanın boyunu aştığında da öğle vakti çıkmış olur. 156 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 246-247.)

İkinci Namazının Vakti

İkinci namazının vakti, her şeyin gölgesinin zeval anındaki gölgesine ek olarak kendi mislini aşması anında başlayıp gün batımına kadar devam eder.

Malikiler dediler ki: İkinci namazı için de zarurî ve ihtiyarî olmak üzere iki vakit vardır. Zarurî vakti,

güneşin kendisinin değil de, yerlere ve duvarlara vuran ışınlarının sararmasıyla başlar. Çünkü güneşin kendisi batmayıncaya kadar sararmaz. Bu zarurî vakit, güneşin batmasına kadar devam eder. İhtiyarî vakte gelince bu, herşeyin gölgesinin kendi mislini aşması anından başlayarak güneşin yerlere ve duvarlara isabet eden ışınlarının sararmasına kadar devam eder. Meşhur olan görüşe göre öğle ile ikinci vakitleri arasında mukîmlikte dört, misafirlikte de iki rek'at kadar ortak bir zaman vardır. Bu iki vaktin ortaklıktan acaba öğle vaktinin sonundadır da ikinci namazı mı öğle vaktinin sonuna dahil olmaktadır? Yoksa bu ortak zaman, ikinci vaktinin ilk başlangıcındadır da öğle namazı mı ikindinin ilk başlangıç vaktine dahil olmaktadır? Bu hususta iki meşhur görüş vardır. Şöyle ki: Bir kişi ikinci namazını öğlenin son vaktinde kılar ve namazını da her şeyin gölgesinin kendi misline vardığı anda tamamlarsa, bunun namazı ilk görüşe göre sahîh, ikinci görüşe göre bâtil olur. Yine bir kişi öğle namazını ikinci vaktinin ilk başlangıcında kılar, birinci kavle göre günahkâr olur. Çünkü öğle namazını ihtiyarî vaktin dışına aşırarak geciktirmiş olmaktadır. İkinci kavle göreyse günahkâr olmaz. Zîrâ öğle ile ikinci arasında ortak olan ihtiyarî vakitte öğle namazını kılmıştır. Bu nedenle namazı da sahihtir. Hanbelîler: Az önce de anlatıldığı gibi ikindinin zarurî ve ihtiyarî olmak üzere iki vakti olduğunu söylemişlerdir. 157 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 247.)

Akşam Namazının Vakti

Akşam namazının vakti, güneş kursunun ufukta kaybolmasıyla başlayıp kırmızı şafağın yine ufukta kaybolmasıyla sona erer.

Hanefiler dediler ki: Batı ufkunda, gün batımında peşpeşe gelen üç durum görülür:

- a. Kırmızılık,
- b. Beyazlık,
- c. Siyahlık.

İmam Âzam'a göre vakit için geçerli olan şafak beyazlıktır. Bu beyazlığın kaybolması ve siyahlığın görülmesiyle akşam namazının vakti sona erer. İmam Ebû Yûsuf ile İmam Muhammed'e göre şafak, kırmızı olan şafaktır. Diğer mezheplerin İmamları da bu hususta görüş birliği etmişlerdir.

Malikiler dediler ki: Akşam namazının ihtiyarî vakti uzatılamaz. Aksine bu, daraltılmış bir vakittir. Bu namazın ihtiyarî vakti, her iki hades hâlinden ve necasetten temizlenmek, avret yerlerini kapamak, ezan okuyup kamet getirmek gibi şartları ifâ etmek için gerekli olan sürenin yanı sıra namazı kılabilen kadar süreyi kapsayan bir zamandır. Şu halde sözü edilen şartları daha önceden ifâ etmiş olan kişi, akşam namazını, vaktin başlamasından itibaren bu şartları ifâ etmeye yetecek kadar bir süre geciktirebilir. Tabii bu geciktirme de, sözü edilen şartların normal olarak yerine getirilebileceği kadar bir süreyle takdir edilmelidir. Bu hususta itidalli davranmak gerekir. Meselâ vesveseli bir kişinin fazla uzatmasıyla çok acele davranan bir kişinin kısaltması muteber sayılmaz. Zarurî vakte gelince bu, ihtiyarî vaktin peşi sıra başlar ve fecrin doğuşuna kadar devam eder. Astronomi ilmiyle uğraşanlar derler ki: Namaz saatleri, cumhur-u ulemânın belirtmiş oldukları vakitlere göre ayarlanmıştır. Bir kişi astronomik zamandan önce namazını kılar, kıldığı namaz bâtil olur. Her halükârda ihtiyat açısından namazı bu vakte kadar veya sonrasına tehir etmek caizdir. 158 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı

Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 248.)

Yatsı Namazının Vakti

Yatsı namazının vakti, ufuktaki şafağın kaybolmasıyla başlayıp fecr-i sâdiğın doğmasına kadar devam eder.

Hanbeliler dediler ki: Yatsı namazının da ikindide olduğu gibi, ihtiyarî ve zarurî olmak üzere iki vakti vardır. İhtiyarî vakit; ufuktaki kırmızılığın kaybolmasıyla başlayıp gecenin ilk üçte birinin sona ermesine kadar devam eder. Zarurî vakit ise gecenin ikinci üçte birinin başlamasından itibaren başlayıp fecr-i sâdiğın doğmasına kadar devam eder. Yatsı namazım zarurî vakte bırakan kişi, namazı her ne kadar edâ sayılsa da günâha girer. Sabah, öğle ve akşam namazlarına gelince bunların zarurî vakitleri yoktur.

Mâlikîler dediler ki: Yatsı namazının ihtiyarî vakti, batı ufkundaki kırmızı şafağın kaybolmasıyla başlayıp gecenin ilk üçte birinin sona ermesine kadar devam eder. Zarurî vakti de ihtiyarî vaktin hemen ardı sıra başlayıp fecrin doğuşuna kadar devam eder. Kişi özürülü olmadıkça yatsı namazını zarurî vakte bırakmakla günahkâr olur. 159 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 248-249.)

Sabah Namazının Vakti

Sabah namazının vakti, fecr-i sâdiğın doğmasından itibaren başlar. "Fecr-i sâdik", güneşin önü sıra gelen, doğu ufkunda yayılarak tüm ufku kaplayan ve yaygın bir şekilde göğe yükselen ışıktır. "Fecr-i kâzib"e gelince buna itibar edilmez. Ki bu da güneşin önü sıra gelen ve fakat yayılmayan ince bir çizgi şeklinde göğe doğru yükselen ve yan taraflarında da karanlık bulunan ışıktır. Bu fecir, kara kurdun kuyruğuna benzer. Çünkü kara kurdun kuyruğunun alt tarafı beyaz olup bu beyazlığın iki tarafı siyahtır. Sabah namazının vakti, güneşin doğmasına kadar devam eder. Malikiler dediler ki: Sabah namazının iki vakti vardır:

a. İhtiyarî vakit: Bu, fecr-i sâdiğın doğmasından itibaren başlar, açık bir aydınlığın meydana gelmesine kadar devam eder. Açık aydınlıktan maksat, tavansız olan bir yerde normal gözün yüzleri görebileceği ve seçebileceği bir aydınlıktır. Yine bu aydınlıkta da yıldızlar görünmezler.

b. Zarurî vakit: Bu da ihtiyarî vaktin ardı sıra başlayıp güneşin doğuşuna kadar devam eder. Bu, Mâlikîlerin kuvvetli ve meşhur bir görüşüdür. Yine Mâlikîlere göre sabah namazının zaruret vakti olmadığını söyleyenler de vardır. Ki, bu meşhur ve fakat kuvvetli olmayan bir görüştür. Birinci görüş daha kuvvetlidir. 160 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 249.)

Namazları Vakitleri İçinde Acelece Kılmak (Namaz Kılınması Caiz Olmayan Vakitler)

Namazları belirtilen vakitlerinde edâ etmenin müstehablık ve kerâhiyet gibi başka hükümleri de vardır ki bununla ilgili olarak mezheblerin detaylı görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikiler dediler ki: Vaktin en faziletlisi ilk başlangıcıdır. Çünkü Rasûlullah (s.a.s.):

“Vaktin evveli, Allah'ın rızâsıdır” 161 (Buhârî, Mevâkit, Bâb: 5.)

buyurmuşlardır. Yine bir başka hadis-i şeriflerinde:

“Amellerin en faziletlisi, ilk vaktinde kılınan namazdır” 162 (Buhârî, Mevâkit, Bâb: 5.)

buyurmuşlardır. Şu halde namaz, vaktinin girmesi mutlak olarak tahakkuk ettikten sonra yaz mevsiminde olsun kış mevsiminde olsun, kılınacak namaz sabah namazı olsun veya başka bir namaz olsun, tek başına kılınsın, cemaatle kılınsın, ihtiyarî vaktin başlangıcında kılmak mendubtur. “Namazı ilk vaktinde acele olarak kılmak gerekir” derken bu, kesinlikle tehir edilemez demek değildir. Bundan maksat, namazı vaktin ilki sayılabilen sürenin dışına aşırma-maktır. Yine bu söylemiş olduğumuz hususa, farz namazlardan önce kılınan nafil namazların da engel olacağı düşünülemez. Öğle namazını, başka namaz kılacak birini bekleyen bir cemaatin tehir etmesini ve her şeyin gölgesinin kendisinin çeyreğine kadar ulaşmasına dek beklemesinin mendub olduğu bilinen bir husustur. Bu tehir etme, şiddetli derecedeki sıcaklarda her şeyin gölgesinin kendi yansı miktarına ulaşması anına kadar yapılabilir. Hanefiler: Güneş ısısının kırılmasına, duvarların gölgelerinin yere düşmesine, bu sayede mescidlere kolayca gidilinceye kadar öğle namazım serîn bir vakte kadar tehir etmek müstehab olur. Çünkü Rasûlullah (s.a.s.) buyurmuşlar ki:

“Öğle namazını serin vakte kadar erteleyiniz. Çünkü sıcaklığın şiddeti, cehennemın kaynamasındandır” 163 (Buhârî, Mevâkit, Bâb: 9; Müslim, Mesâcid, Bâb: 180.)

Kışa gelince öğle namazını vaktin evvelinde kılmak daha faziletli olur. Yalnız hava bulutlu olursa bu durumda vaktin girmemiş olmasından endişe edildiği takdirde azıcık geciktirmek daha iyi olur. Şimdi mescidlerde yaz olsun kış olsun vaktin ilk başlangıcında namaz kılınmaktadır. Bu durumlarda cemaati kaçırmamak için mescidin İmamına uymak gerekir. İmam, müstehâbı terk etse bile yine bu hususta kendisine uyulması gerekir. İkinci namazına gelince bunu, güneş kursunun renginin değişmeyeceği şekilde vaktin başlangıcından biraz sonraya tehir etmek müstehab olur. Ama tehir edip de farkında olmaksızın güneş kursunun rengi sararırsa bu durumda tahrîmen mekruh işlenmiş olur. Tabîi bu söylediğimiz, havanın bulutlu olmadığı zamanlarda uygulanmalıdır. Hava bulutlu olursa kerahet vaktine girilmemesi için ikinci namazını vaktin ilk başlangıcında kılmak müstehab olur. Akşam namazına gelince bunu da vaktin ilk başlangıcında mutlak olarak, acele kılmak müstehabtır. Zîrâ Rasûlullah (s.a.s.) buyurmuşlar ki:

“Şüphesiz ki benim ümmetim, yahûdîlere benzemeye sebep olduğu için akşam namazını yıldızların görünmesine kadar geciktirmedikçe hayır üzere bulunmakta devam edecektir.” 164 (Buhârî, Mevâkit, Bâb: 24.)

Ancak havanın bulutlu olması hâlinde vaktin girdiğinin tahakkuk etmesi amacıyla akşam namazını azıcık geciktirmek müstehab olur.

Yatsı namazına gelince bunu da gecenin ilk üçte birinin sona ermesine az kalıncaya dek geciktirmek müstehab olur. Bu hususta da Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur:

“Ümmetime sıkıntı vermiş olmasaydım yatsı namazını gecenin üçte birine veya yarısına kadar geciktirirdim.”

Bu hususta şayet geciktirildiği takdirde cemâati kaçırma endişesi mevcutsa, en faziletli cemaate uymaktır. Sabah namazına gelince bunu da ortalığın aydınlanmasına kadar tehir etmek müstehab olur. Öyle ki güneşin doğmasından önce yeniden abdest alıp sünnete uygun bir şekilde sabah namazını kılacak kadar bir süre bırakmak gerekir. Zîrâ Rasûlullah (s.a.s.) buyurmuşlardır ki:

“Sabah namazını aydınlığa kadar geciktirin. Çünkü öyle yapmak, sevâb bakımından daha üstündür.” 165 (Dârimî, Salât, Bâb: 21; Nesâî, Mevâkit, Bâb: 27.)

Hanefilere göre kerahet vakitleri beş tanedir:

1. Güneşin doğuş vakti.
2. Güneşin doğuşundan önce, namaz kılınamayacak kadar olan vakit. Sözelimi bir kişi, güneşin doğuşundan önce sabah namazını kılmaya başlar da namazını tamamlamadan önce gün doğacak olursa namazı bâtlı olur.
3. Güneşin tam tepe noktasında bulunduğu zeval vakti.
4. Güneşin batış vakti.
5. Güneşin batmasından önceki vakit. İkinci namazı kılındıktan sonra başka namaz kılınması tahrîmen mekruhtur. Ama vaktin girmesinden sonra da olsa, ikinci namazını kılmadan önce güneşin gözleri kamaştırmayacak kadar değişmesine değin başka namazları kılması mekruh olmaz.

Şafililer dediler ki: Namazın vakitleri sekiz kısma ayrılır:

1. Fazilet vakti: Bu, vaktin başlangıcından itibaren kırkbeş dakika sonrasına kadar devam eder. Bu süre içinde kişi, namazın sebepleri olan taharetini tamamlayabilir. Buna fazîlet vakti denmesinin sebebi, bu süre içinde kılman namazın bilâhare kılınacak olan namazlara nisbetle daha faziletli olmasından ötürüdür. Bu süre, bütün namaz vakitlerinde mevcuttur.
2. İhtiyarî vakit: Bu da vaktin girişinden başlayıp, vaktin sonundan, namaz kılacak kadarlık bir süre öncesine dek devam eder. Bu süre içinde kılman namazlar, daha sonra kılınan namazlardan daha faziletli olurlar. Ancak daha önce kılman namazlara nisbetle daha az faziletlidir. İhtiyarî vakit denmesinin sebebi, kendisinden sonraki vakte nisbetle tercih edilmesinden ötürüdür. Bu vakit öğle namazında, ikinci vaktinden önce öğle namazı kılınabilecek bir vakte dek devam eder. Yine bu vakit, ikindide, her şeyin gölgesinin ikinûslüne varmasına kadar devam eder. Akşam namazında da fazîlet vaktinin sona ermesine kadar devam eder. Yatsı namazında da gecenin ilk üçte birinin sona ermesine kadar devam eder. Sabah

namazında ortalığın aydınlanmasına kadar devam eder.

3. Kerâhetsiz olarak caiz olma vakti: Bu da ihtiyarî vakte eşit bir vakit olması nedeniyle onun hükmüne tâbidir. Ancak bu vakit ikindide, güneşin sararmasına kadar devam eder. Yatsıda fecr-i kâzibin doğmasına kadar devam eder. Sabah namazında da gün doğuşundan önceki kızılığa kadar devam eder.

4. Haram vakit: Bu, namaz vaktinin sonunda, namaz kılacak kadar bir sürenin kalmadığı vakittir. Ki bu daha Önce de anlatılmıştır.

5. Zaruret vakti: Bu, kendisinden hayız, nifas, delirme, bayılma ve benzeri hallerin kalktığı kişi için muteber olan vaktin sonudur. Bu süre, kişinin iftitah tekbirine yetecek kadar olan bir süredir. Bu durumda vaktin çıkmasıyla da namaz, kişinin zimmetinde kalır ve kaza etmesi vâcib olur. Sözünü ettiğimiz bu özürler, vaktin sonunda kişinin üzerinden kalkar da iftitah tekbirini alacak kadar bir süre kalırsa bu kişinin o namazı ve onunla birlikte cem-i tehir yapmış olduğu namazı kaza etmesi vâcib olur. Meselâ öğle namazım özür nedeniyle kılamamış, ikindinin de son vaktinde iftitah tekbirini alacak kadar bir zaman kalmaması anında özür gitmişse bu durumda hem öğle, hem ikindi namazlarını kaza etmesi vâcib olur. Yine aynı şekilde akşam ve yatsı namazları için de bu hüküm sözkonusudur. Yalnız cem-i tehir yapılan bu iki namazın bir arada kaza edilmeleri için ikinci vaktin sonunda abdest alıp iki namazı kılacak kadar bir sürenin mevcut olması şarttır. Diyelim ki: Hayız hali ikindi vaktinin sonunda ortadan kalkmışsa bu kadının öğlen ve ikindi namazını, akşam namazı vaktinde kılması vâcib olur.

Tabii bu hayızın kesilmesi hem öğle, hem ikindi ve hem de akşam namazını kılmak için gerekli temizliği yapıp ve bu namazları kılmaya yetecek bir zamanın olması da gerekir.

6. İdrâk vakti: Bu da vaktin başlangıcıyla mâniin meydana gelmesi arasında mahsur kalan vakittir.

Örneğin bir kadın, namaz vaktinin girmesinden itibaren abdest alıp namaz kılacak kadar bir süre geçer de abdest alıp namaz kılmazsa ve hayız kanaması da başlarsa temizlendikten sonra bu namazı kaza etmesi vâcib olur.

7. Özür vakti: Bu da sözgelimi sefer hâlinde öğle ile ikindi veya akşamla yatsı namazları arasında cem-i takdîm veya cem-i te'hîr etme vaktidir.

8. Kerahetle benaber caiz olma vakti: Bu vakit, öğle namazı için söz konusu olmaz. İkinci namazında bu vaktin başlangıcı, güneşin sararmasından itibaren başlar. Vaktin sonunda namaz kılacak kadar bir sürenin kalmamasına dek devam eder. Akşam namazında ise bunun başlangıcı, vaktin girişinden kırkbeş dakika sonra başlar. Yatsıdan önce, akşam namazını kılacak kadar bir sürenin kalmasına dek devam eder. Yatsı namazındaysa bu vaktin başlangıcı, fecr-i kâzibin doğmasından itibaren başlayıp fecr-i sâdıktan önce yatsı namazını kılabilen kadar bir sürenin kalmasına dek devam eder. Sabah namazındaysa bu vakit, güneşin doğuşundan önceki kızılığın görünmesinden itibaren başlar. Güneşin doğuşundan önce sabah namazını kılabilen kadar bir sürenin kalmasına dek devam eder. Fazîlet vaktinde namaz kılmanın müstehab oluşundan bazı hususlar istisna edilmiştir. Şöyle ki:

a. Sıcak mıntıklarda öğle namazını fazîlet vaktinde kılmayıp, duvarların gölgelerinin yere vurmasına kadar tehir etmek mendub olur. Cemaatle mescitte namaz kılmak isteyen kişi bunu yapabilir. Yine aynı şekilde mescid, çok uzak olduğu; oraya gidildiği takdirde insandaki huşûun mükemmelliğinin erimesinden korkarak namazını tek başına kılmak isteyen kişi de öğle namazını serin vakte kadar erteleyebilir.

b. Cemaati bekleyen kişinin de namazı fazilet vaktinde kılmayıp tehir etmesi mendub olur.

c. Vaktin başlangıcında abdest almak için su bulamamış olan kişinin abdest nedeniyle namazı geciktirmesi de böyledir.

d. Haccın fevtinden veya ölünün dağılıp parçalanmasından korkulduğu takdirde veya boğulmakta olan birini kurtarmak gibi amaçlarla namazı tamamen vaktinden çıkarmak bazan vâcib bile olmaktadır. Hanbeliler dediler ki: Öğle namazını vaktin başlangıcında kılmak daha faziletlidir. Yalnız üç durum bundan istisna edilmiştir:

1. Sıcak vakitte, hararetin düşmesine kadar öğle namazını ister cemâatle ister tek başına veya ister evde kılınsın tehir etmek sünnettir.

2. Hava bulutluyken öğleyi cemaatle kılmak isteyen, namazı ikindiye yakın bir zamana ertelemesi sünnettir. Bunu yapan kişi, hem öğle hem ikindi için bir defa cemâate gitmiş olur.

3. Hacda olan kişinin şeytanı taşlamak istemesi hâlinde öğle namazını tehir etmesi sünnettir. Tabîi bu, cuma dışındaki günlerde sünnettir. Cuma günlerinde ve her halükârda cuma namazını öne almak sünnet olur. ikindiye gelince bu namazı her halükârda ihtiyarî vaktin başlangıcında acele edip kılmak daha faziletlidir. Akşam namazına gelince bunu da acele olarak vaktin başlangıcında kılmak daha faziletlidir. Ancak bulutlu günlerde cemâatle namaz kılmak isteyen kişinin bu namazı yatsıya yakın bir zamana dek tehir etmesi sünnet olur. Böylece hem akşam hem de yatsı için bir defa evinden çıkmış olur. Veya akşam namazıyla yatsı namazını cem-i te'hir etme müsaadesine sahip bir kişi bu iki namazı birleştirdiği takdirde kendisi için dans kolay olacaksa bu akşam namazını yatsıya kadar tehir edebilir. Yine hac ibâdetini edâ etmekte olan ihramdaki kişinin Müzdelife'ye giderken cem-i tehir etmesine müsâade olunmuş ise, akşam namazından önce Müzdelife'ye varmadıkça akşam namazını tehir etmesi sünnet olur. Ama akşam namazından önce Müzdelife'ye varmışsa vaktinde kılması gerekir. Yatsı namazına gelince bunu gecenin ilk üçte birinin sonuna kadar ertelemek daha faziletlidir. Ancak akşam namazı yatsıyla birlikte kılınmak üzere cem-i tehir edilmişse bu durumda akşam namazım yatsıyla birlikte vaktin başlangıcında kılmak gerekir. Yatsıyı tehir etmek bazı namaz kılanlara zor geliyorsa tehir etmek mekruh olur. Yine tehir etmek zor geliyorsa ilk vakitte kılmak daha faziletli olur. Sabah namazını ise her halükârda, acele olarak vaktin başlangıcında kılmak daha faziletli olur. Bu anlatılanların yanı sıra şu hususa da değinmek gerekir ki: Farz namazları bazı durumlarda caiz olan vaktin sonunda namazı kılabilecek kadar bir sürenin kalmasına dek dehir etmek vâcib olur. Meselâ namaz kılacak olan bir kişinin babası cemâatle namaz kılmak üzere namazı tehir etmesini emrederse bu

durumda o kişinin bu emri yerine getirmesi vâcib olur. Ama cemâatten başka bir nedenle emrederse tehir etmemesi gerekir. Yine namazın vakti gelmekle birlikte kişinin arzuladığı ve iştahla yiyeceği bir yemek hazır olursa bu durumda yine namazı tehir etmek daha faziletli olur. Veya farz namazın vakti gelir de güneş tutulmasıyla ilgili kûsûf namazı veya benzeri ay tutulması dediğimiz hûsûf namazı kılınacak olur da vaktin geçmesinden korkulmazsa yine farz namazı tehir etmek daha faziletli olur. 166 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 249-254.)

NOT: Değerli okucular; Ben araştırmalarım da, Abdeste başlarken veya Namaza başlarken Niyet,

kalple olur. Bu Niyet, Namaz Abdesti, Gûsül Abdesti, Teyemmüm Abdesti, Farz Namaz, Sünnet Namaz veya Nafile Namazlarda da aynıdır. Ben konu bölünmesin diye olduğu gibi yazdım. En doğru kaynak, hiç şüphesiz Kur'an ve Sünnet'tir. Bunun dışında alimler ve imamlar hata yapabilirler yani nadiren de olsa görüşlerinde yanlış bilgi verebilirler. Birde, bu temizlik ve namaz bölümlerinde yazmış olduğum Dört Mezhep İmamlarının görüşleri, yazmış olduğum tüm konularda tamamı, İmamlarımızın kendi görüşleri değildir bir kısmı yani kendilerinden sonra gelen, onları takip eden (öğrencilerinin) İmamların görüşleridir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ onlara Rahmet etsin. Bu notu yazmamdaki amaç, yanlış bilgi verip, gerek değerli imamlarımızı gerekse kendimizi zan altında bırakmamak içindir. Sizlere buradan tavsiyem eğer, tüm bu yazmış olduğum konularla alakalı, yanlış olduğunu düşündüğünüz veya bildiğiniz bir şey varsa, onu Kur'an ve Sünnet'ten araştırmanızdır. Allâh Subhânehu ve Teâlâ bize ve Tüm Müslüman kardeşlerimize dinimiz İslâm'ı doğru öğrenmeyi ve hayatımızın her alanında doğru uygulamayı nasib etsin İnşeAllâh. Allâhümme Amin.

Hâtîme:

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh'a mahsustur. Salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Yardım ve başarı, izzet ve şeref Allâh'tandır.

O, her şeyin en iyisini bilendir.

Muvahhid Kullara Selâm Olsun.

Polat Akyol

NOT: KONUNUN DEVAMI VAR

KAYNAKLAR:

128 Nisa: 4/103.

129 Nesâî, Salât, Bâb: 6; Dârimî, Salât, Bâb: 208.

130 Müslim, Mesâcîd, Bâb: 284.

131 Ahmed bin Hanbel, 3/451.

132 Ahmed bin Hanbel, Mûsned, Bâb: 134.

133 Müslim, imân, Bâb:

134; İbn Mâce, İkâme, Bâb: 77. 134 Mü'minûn: 23/1-2.

135 Ankebût: 29/45.

136 Tâhâ: 20/14.

137 Enfâl: 8/2.

- 138 Âli İmrân: 3/103.
- 139 Hucurat: 49/10.
- 140 Buhârî, Mezâlim, 3; İkrâh, 7; Ebû Dâvûd, İman, 7.
- 141 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 229-235.
- 142 Tevbe: 9/103.
- 143 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 235-236.
- 144 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 236-237.
- 145 İbn Mâce, Talak, Bâb: 16.
- 146 Buhârî, İmam, Bâb: 4; İbn Mâce, Zühd, Bâb: 26.
- 147 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 237-241.
- 148 Nisa: 4/103.
- 149 Haşr: 59/7.
- 150 Buhârî, Mevâkit, 6; Müslim, Mesâcid, 283.
- 151 Müslim, Taharet, 14; Ebû Dâvûd, Taharet, 127.
- 152 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 241-243.
- 153 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 243-244.
- 154 Nesâî, Mevâkit, 17, 45.
- 155 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 244-246.
- 156 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 246-247.
- 157 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 247.
- 158 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 248.
- 159 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 248-249.
- 160 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 249.
- 161 Buhârî, Mevâkit, Bâb: 5.
- 162 Buhârî, Mevâkit, Bâb: 5.
- 163 Buhârî, Mevâkit, Bâb: 9; Müslim, Mesâcid, Bâb: 180.
- 164 Buhârî, Mevâkit, Bâb: 24.

165 Dârimî, Salât, Bâb: 21; Nesâî, Mevâkit, Bâb: 27.

166 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 249-254.

ÇEVİREN :

Şaban Kurt